

SOCIALNO PODJETNIŠTVO

Social entrepreneurship

Gregor Tomše

Fundacija Vincenca Drakslerja za odvisnike so.p.

gregor.tomse@omamljen.si

Povzetek

Socialno podjetništvo, ki bi ga lahko poimenovali tudi družbeno koristno podjetništvo, krepi družbeno solidarnost, spodbuja sodelovanje med ljudmi in medgeneracijsko sodelovanje ter prostovoljsko delo. Glavni cilj delovanja socialnih podjetij je ustvarjanje novih delovnih mest za ranljive skupine ljudi, ki imajo manjše možnosti zaposlovanja. Filozofija socialnih podjetij je, da se ustvarjeni dobiček namesto v dividende delničarjem reinvestira v razvoj novih dejavnosti in ustvarjanje novih delovnih mest. Lahko je osredotočeno na zaposlovanje ranljivih skupin prebivalstva ali pa v opravljanje dejavnosti, ki so družbeno koristne. Socialno podjetništvo se od klasičnega podjetništva razlikuje po tem, da daje prednost rasti socialnega kapitala pred ustvarjanjem dobička. Predstavlja odgovor na reševanje socialnih, okoljskih, lokalnih in drugih problemov in ima za primaren cilj zagotavljanje družbenega blagostanja. Socialno podjetništvo je nov pristop k reševanju socialnih problemov in je hkrati inovativen pristop, ki z uporabo podjetniških veščin dosega socialne in družbeno koristne cilje. Prispevek poleg analize stanja pokaže tudi poti, ki bi lahko omogočile dolgoročni razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji.

Ključne besede: socialno, podjetništvo, družbeno, koristno.

Abstract

Social entrepreneurship, which could also be called socially beneficial entrepreneurship, strengthens social solidarity, encourages cooperation among people and intergenerational cooperation as well as voluntary work. The main objective of social entrepreneurship is to create jobs for vulnerable groups of people who have fewer employment opportunities. The philosophy of social entrepreneurs is to reinvest profits in the development of new activities instead of in the dividends of shareholders and to create new jobs. It can focus on the employment of vulnerable groups of the population or on the socially beneficial activities. Social entrepreneurship differs from the conventional entrepreneurship in that it favours the growth of the social capital before profit. It is the answer to solving social, environmental, local and other problems and its primary objective is to provide social welfare. Social entrepreneurship is a new approach to solving social problems and at the same time an innovative approach that uses entrepreneurial skills to reach social and socially beneficial objectives. Contribution beside the analysis of condition shows also possible ways, that could allow long-term development of social entrepreneurship in Slovenia.

Keywords: social, entrepreneurship, social, beneficial.

1. Uvod

Socialno podjetništvo je del socialne ekonomije in se je v Sloveniji pričelo razvijati po sprejemu Zakona o socialnem podjetništvu, ki je bil sprejet leta 2011. Socialno podjetništvo ne postavlja v ospredje maksimiranje dobička, pač pa ustvarjanja javnega dobrega. Imenovali bi ga lahko tudi družbeno koristno podjetništvo, kjer pa mora socialno podjetje pokrivati vse lastne stroške in dosegati zastavljen družbeno koristni cilj, kar pa je zaradi neustrezne zakonodaje s področja socialnega podjetništva v Sloveniji izredno težko. Tako je poslovanje slovenskih socialnih podjetij odvisno od evropskih in domačih razpisov, ki podpirajo to področje.

Pričujoči prispevek poda kratko analizo stanja na področju socialnega podjetništva v tujini in v Sloveniji ter nakaže možne poti za hitrejši razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji.

2. Socialno podjetništvo v Sloveniji

V Sloveniji sta bila v preteklih letih objavljena dva razpisa za pospeševanje razvoja socialnega podjetništva, vendar je večina novonastalih socialnih podjetij po zaključku projektov zašlo v težave oziroma so propadla. Hkrati je težava tudi pri zagotavljanju ustreznega vodstva v socialnih podjetjih, saj naj bi management imel poleg podjetniških tudi socialne kompetence. Tako so v Sloveniji nosilci socialne ekonomije invalidska podjetja in zaposlitveni centri, ki pa so ustanovljeni po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov in jih ne moremo šteti med socialna podjetja. Problematično pa je tudi merjenje učinkovitosti socialnih podjetij in primerjava z učinkovitostjo pri klasičnih podjetjih.

Priložnosti za razvoj socialnega podjetništva se kažejo npr. na slovenskem podeželju, Podmenik meni, da takšno podjetništvo na podeželju temelji na »aktivaciji in rabi« lokalnih virov in potencialov posameznega območja, pomembno vlogo pa imajo tako tradicionalne dejavnosti in znanja (kmetijstvo, obrt, kulinarika) kot tudi »modernejš« storitve oz. funkcije podeželja, denimo turizem, ravnanje z odpadki in varstvo otrok (Podmenik 2013).

3. Socialno podjetništvo pri nas in v svetu, primerjava stanja

Socialna ekonomija, katere del je socialno podjetništvo, je eno najhitreje rastočih sektorjev v Evropski uniji. Po podatkih Evropske komisije predstavlja 10 odstotkov vseh evropskih podjetij in zaposluje že več kot 11 milijonov ljudi, ki ustvarijo 10 odstotkov bruto družbenega proizvoda (Evropska komisija 2011). Slovenija pa je daleč pod povprečjem Evropske unije, saj socialna ekonomija, ki poleg socialnih podjetij vključuje tudi invalidska podjetja in zaposlitvene centre, ustvari manj kot 1 odstotek bruto družbenega proizvoda. Tako bi lahko Slovenija z ustrezno zakonodajo in ureditvijo razmer v tem sektorju dosegla povprečje Evropske unije, kar bi pomenilo veliko zmanjšanje števila brezposelnih, predvsem težje zaposljive populacije, kot so invalidi, bivši odvisniki, prvi iskalci zaposlitve ter starejše brezposelne osebe.

Razvoj socialnega podjetništva naj bi temeljil na petih potencialih socialnega podjetništva in sicer na potencialu za gospodarsko rast, potencialu za dvig blaginje ljudi, potencialu za odpiranje novih delovnih mest na lokalni ravni, potencialu za zmanjševanje revščine in

brezposelnosti ter potencialu za inovativne in kreativne odgovore na izzive demografskih sprememb, varovanja okolja in globalizacije (MDDSZ 2013 v Kavčič 2014).

Socialno podjetništvo v tujini ni nekaj novega, vendar je v zadnjih letih zaradi vedno večjega svetovnega vpliva pridobilo večjo prepoznavnost in priznanje v svetu. Pojem socialno podjetje se je prvič pojavilo v Evropi v Italiji leta 1990 in Italija danes pomeni srce socialne ekonomije. Italija je bila tudi prva država v Evropi, ki je sprejela zakon o ustanovitvi posebnih oblik socialnih zadrug. To so bili prvi temelji za ustanavljanje in razvoj sodobnih socialnih podjetij. Socialno podjetništvo enako kot pri profitno usmerjenem podjetništvu začne podjetnik, ki ima novo idejo, inovativen izdelek ali storitev in ustvarjalen pristop k reševanju zaznane težave. Vendar pa se socialno podjetništvo razlikuje od kapitalskega podjetništva v tem, da stremi k trajnostni rešitvi družbenih problemov ter si prizadeva za družbeno spremembo in ne za širitev trga in dobiček. Bistvo socialnih podjetij so inovativnost, podjetništvo in socialni namen, hkrati pa socialna podjetja skušajo biti finančno neodvisna s pomočjo ustvarjenih prihodkov iz poslovanja. Pomembna pa je miselnost in kompetence ljudi, ki ustanavljajo socialna podjetja. Socialni podjetniki igrajo vlogo posrednikov sprememb na socialnem področju, zato morajo imeti vizijo, odločnost in sposobnost, da prepoznajo probleme in imajo za probleme inovativne rešitve. Poleg tega pa morajo biti tudi prepričljivi komunikatorji in dobri organizatorji.

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je drugje po svetu socialno podjetništvo doživelo velik vzpon, tako da imamo kar nekaj zelo odmevnih primerov socialnega podjetništva, kot sta na primer Grameen Bank iz Bangladeša in socialno podjetje, ki ga je zasnoval znani kuhar iz Anglije Jamie Oliver.

V Sloveniji je uspešnih socialnih podjetij le peščica, saj nimamo ustvarjenih ustreznih pogojev za nastajanje in razvoj uspešnih socialno podjetniških zgodb. Ključno vlogo bosta morali odigrati država ter lokalna skupnost. Tako bo morala država ustrezno urediti pravni in davčni okvir za socialna podjetja, sistem socialnih in solidarnih naložbenih skladov ter mikrokreditov za zagon socialnih podjetij, subvencioniranje poslovanja, kot ga imajo urejena invalidska podjetja, prilagoditi sistem javnih naročil ter ustrezen sistem izobraževanja ter usposabljanja managementa v socialnih podjetjih. Lokalne skupnosti pa bi morale nuditi celovito podporno okolje za razvoj novih socialnih podjetij. Evropska komisija (2011) med drugim poziva vse države članice ter lokalne in regionalne organe, da v skladu s svojimi pristojnostmi podpirajo in spodbujajo razvoj socialnih podjetij. Pri razvoju socialnega podjetništva na lokalni ravni imajo najpomembnejšo vlogo občine. Ukrepi, s katerimi lahko občine pripomorejo k razvoju socialnega podjetništva so predvsem začetne nepovratne finančne spodbude za ustanavljanje socialnih podjetij, ugodnejši krediti in garancije za razvoj socialnih podjetij, posebni razpisi za aktivnosti, povezane z razvojem socialnega podjetništva, dodeljene koncesije za opravljanje javnih storitev in možnost brezplačnega oziroma cenejšega najema prostorske infrastrukture, ki je v lasti občine (Podmenik in Mevlja 2013 v Kavčič 2014). Lokalna skupnost bi morala razvoj urejati skozi ustanovitev celovitega podpornega okolja (inkubatorjev za socialna podjetja), s pomočjo katerih bi ustanoviteljem socialnih podjetij omogočili strokovno pomoč pri trženju, pridobivanju nepovratnih sredstev države in Evropske unije, financiranje ter pridobivanje ugodnejših posojil in mreženju ter iskanju podpornih partnerjev (prav tam). Občine bi morale skrbeti za prepoznavnost socialnega podjetništva in vedenju o načelih socialnega podjetništva, predvsem bi morale osveščati, izobraževati in usposablјati nosilce pomembnih funkcij v lokalnih skupnostih, saj je prav od odnosa občin do socialnega podjetništva odvisen razvoj tega sektorja v državi (Kavčič 2014).

Izkušnje kažejo, da slovenska socialna podjetja zelo težko preživijo, če nimajo denarne podpore, ki jo potrebujejo v prvih letih svojega poslovanja, pa tudi kasneje. Finančna podpora je regulirana preko evropskih razpisov, ki praviloma trajajo največ tri leta. Kasneje pa se pričakuje, da socialno podjetje po poteku razpisa postane finančno neodvisno. Socialna podjetja si vire financiranja najlažje pridobijo s prodajo blaga ali storitev, saj je finančna neodvisnost, poleg družbeno koristnih ciljev, bistvena komponenta socialnega podjetništva. Finančne vire pa si socialna podjetja lahko zagotovijo tudi z dolžniškim kapitalom ter lastniškim kapitalom.

Največja težava socialnega podjetništva v Sloveniji so pomanjkanje oziroma neobstoje finančnih spodbud in premajhna podpora občin in lokalnih skupnosti. Prav tako je treba poudariti, da je Zakon o socialnem podjetništvu neustrezen, saj na eni strani nalaga mnogo obveznosti socialnim podjetjem, po drugi strani pa jim ne nudi nobenih ugodnosti. Zakon, ki je bil sprejet v času gospodarske in finančne krize, je prinesel precej promocije, dejansko stanje pa ni prijazno do ustanavljanja novih socialnih podjetij.

Socialno podjetništvo se od klasičnega podjetništva razlikuje predvsem po namenu oziroma cilju, kaj želi podjetje s svojim delovanjem doseči. Tako si socialna podjetja prizadevajo za maksimiranje enega od socialnih učinkov, klasična podjetja pa želijo s svojim delovanjem maksimirati dobiček oziroma premoženje lastnika podjetja. Zaradi teh razlik pa bi moralo biti tudi merjenje uspešnosti oziroma učinkovitosti socialnih podjetij drugačno, kot pri klasičnih podjetjih. Kazalec dobičkonosnosti naložb ROI (Return on Investment) nam pri klasičnih podjetjih s primerjavo dobička in vloženih sredstev enostavno pokaže učinek vloženega denarja. Ta kazalec pa le v manjši meri lahko uporabljamo v socialnih podjetjih, saj je tu najpomembnejši kazalnik družbeni oziroma socialni učinek delovanja socialnih podjetij. Pri socialnih podjetjih bi za uspešnost poslovanja lahko uporabljali metodo socialnega donosa na investicijo SROI (Social Return on Investment), ki so ga pričeli razvijati v Angliji v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Ta kazalnik temelji na načelih merjenja družbenih in okoljskih vrednosti glede na vložena sredstva. Temeljna razlika pri socialnih podjetjih je na poudarku vrednosti, ki jih pridobi družba in se ne osredotoča le na dobičkonosnost podjetja.

4. Zaključek

Za dolgoročni razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji bi bilo potrebno, poleg že zgoraj zapisanega, v šolski sistem vnesti vsebine na temo socialnega podjetništva, predvsem v srednjih šolah in fakultetah, tako kot to izvajajo drugje v Evropi in po svetu. S strokovnim znanjem in praktičnimi izkušnjami bi dijakom in študentom približali socialno podjetništvo in jih mogoče navdušili za ustanovitev socialnega podjetja. Hkrati pa bi morali posameznim uspešnim socialnim podjetjem ponuditi vlogo učnih centrov, ki bi v sodelovanju z lokalno skupnostjo promovirali socialno podjetništvo, pomagali pri zagonu novih socialnih podjetij in svetovali potencialnim socialnim podjetnikom. Tako bi lahko sčasoma dosegli povprečje Evropske unije, kar pa bi pomenilo dodatno zaposlovanje ljudi, predvsem tistih, ki sodijo v ranljive skupine prebivalstva.

Viri

Evropska komisija (2011). *Pobuda za socialno podjetništvo. Ustvarjanje ekosistema za spodbujanje socialnih podjetij kot ključnih akterjev socialnega podjetništva in socialnih inovacij (Sporočilo komisije evropskemu parlamentu, svetu, ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij)*. Dosegljivo na: <http://www.sea-project.eu/attachments/article/123/Podbuda%20za%20razvoj%20socialnega%20podjetni%C5%A1tva.pdf>, 8. 10. 2015.

Kavčič, U. (2014). *Spodbujanje socialnega podjetništva*. Magistrska naloga študijskega programa druge stopnje. Nova Gorica: FUDŠ.

MDDSZ (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve) (2013). *Strategija razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013 – 2016*. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/images/zaposlovanje/Strategija_socialnega_podjetnistva_-_sprejeta_na_vladi.doc, 21. 3. 2014.

Podmenik, D. (2013). Socialno podjetništvo je priložnost za trajnostni razvoj podeželja slovenske Istre. V: Hafner, A., Marčeta, Ž., Mevlja, B., Podmenik, D. in Tominec, N. (2013): *Socialno podjetništvo za trajnostni razvoj podeželja slovenske Istre*. Koper: Središče Rotunda, primorski družbeni center. ISBN 978-961-92245-6-4.

Podmenik, D. in Mevlja, B. (2013) Socialno podjetništvo na podeželju slovenske Istre. V: Kavaš, A., Milošević, G. in Radej, B. (ur.) *Zbornik s konference Socialno podjetništvo: novi izzivi in perspektive*. Murska Sobota: Mozaik, društvo za socialno vključenost, str. 91 – 105. ISBN 978-961-91932-3-5.